

Biblioteksplan 2021–2024

Diarienummer	Senast uppdaterad	Beslutsinstans	Ansvarig processägare
KS 2020/0479	2022-03-14 § 32	Kommunfullmäktige	Bildningsdirektör

Dokumentets syfte

Biblioteksplan 2021–2024 reglerar bibliotekens verksamhet och utveckling i Danderyds kommun under perioden 2021–2024.

Dokumentet gäller för

Biblioteksplan 2021–2024 gäller för kultur- och fritidsnämndens verksamhet och all biblioteksverksamhet i Danderyds kommun.

Innehållsförteckning

Syfte	3
Rättslig reglering och grundläggande dokument.....	3
Mediepolicy	3
Danderyds kommuns vision och bibliotekens funktion	3
Demografi	4
Bibliotekets uppdrag och själ	4
Biblioteken i Danderyd.....	5
Utställningsytor.....	5
Kommunikation och sociala medier	5
Nytt bibliotek 2021.....	5
Bibliotekens vänner och programverksamhet för vuxna.....	6
Skolan och skolbiblioteken.....	6
Skolor och skolbibliotek i Danderyds kommun	6
Skolbibliotekens uppdrag	7
Folkbiblioteket och skolorna.....	7
Klassbesök, bokprat och biblioteksskola	7
Lärarkort.....	7
Stöd vid personalförsörjning	7
Barnverksamhet	8
Barn på fritiden.....	8
Strategier för att nå målen.....	8
Förskolan.....	9
Nätverk för förskola och bibliotek	9
Öppna förskolan.....	10
BVC och Språktåget.....	10
Prioriterade grupper	10
Strategier för att nå målen.....	10
Anpassade medier	11
Biblioteket och samhällets digitalisering.....	11
Strategier för att nå målen.....	12
IT-service och utrustning.....	12
Digitala medier	12
E-medier.....	13
Databaser	13
Övriga utvecklingsområden.....	13
Libris.....	13
Meröppet	13
Genomförande och uppföljning.....	14
Rättskällor och litteratur	14

Syfte

Biblioteksplanen är ett strategiskt dokument för långsiktig utveckling av Danderyds kommuns biblioteksverksamhet. Planen avses fungera som stöd för kommunens personal och ledning i arbetet med att utforma och prioritera biblioteksverksamheten fram till 2024. Den utgör grund för verksamhetsplaner för vilka konkreta åtgärder formuleras.

Biblioteksplanen omfattar *all* biblioteksverksamhet i kommunen, inklusive skolbiblioteksverksamheten och den biblioteksverksamhet som påverkar annan verksamhet i kommunen än folkbibliotekets. Det gäller exempelvis biblioteksverksamhet för kommunens förskolor och samarbete med kommunala barnavårdscentraler.

Rättslig reglering och grundläggande dokument

Biblioteksplanen är utformad med stöd i lag samt nationella och internationella styrdokument och riktlinjer, varav följande är de mest väsentliga:

- Bibliotekslagen (2013:801)
- Skollagen (2010:800)
- Demokratins skattkammare (den nationella biblioteksstrategin 2019)
- UNESCO:s och IFLA:s folk- och skolbiblioteksmanifest
- FN:s konvention för barnets rättigheter
- Regeringens digitaliseringsstrategi

Även regionala och kommunala styrdokument har betydelse för bibliotekets verksamhet. De viktigaste är:

- Strategi för förebyggande och hälsofrämjande arbete för barn och unga i Danderyds kommun (så kallade ungdomsstrategin)
- Kultur- och fritidspolitisk inriktning
- Den regionala biblioteksplanen
- Kommunens miljö- och klimatprogram 2021–2030.

Mediepolicy

Principer för inköp, gallring och allmän hantering av mediebeståndet, regleras via bibliotekets mediepolicy. Mediepolicyn baserar sig på biblioteksplanen och utgör en fördjupning av dess principer. Mediepolicyn ska revideras i samband med att ny biblioteksplan antas.

Danderyds kommuns vision och bibliotekens funktion

Den 25 september 2017 (§ 82) antog kommunfullmäktige följande vision för Danderyd kommun:

Danderyd ska vara Sveriges bästa kommun att leva, bo och verka i. Danderyd möter invånarnas behov genom hela livet. Här kombineras den moderna trädgårdsstaden med hållbar stadsmiljö. Kommunens utveckling kännetecknas av engagemang och delaktighet.

Visionen är styrande för all kommunal verksamhet. För biblioteken innebär den en ständig strävan efter en verksamhet som präglas av hög kvalitet och som låter sig styras av användarnas behov och önskemål. Biblioteket bejakar sin samtid utan att tappa kopplingen till kärnuppdraget.

En lyhörd och kvalitativ verksamhet möjliggörs genom löpande undersökningar i olika omfattning och via olika kanaler av medborgarnas behov, önskemål och förväntningar på biblioteket och dess verksamhet. En god ekonomisk hushållning där ekonomiska resurser läggs där de gör störst nytta är en förutsättning för all kommunal verksamhet, inklusive bibliotekets.

Demografi

Vid januari 2020 hade Danderyds kommun 32 819 invånare. Kommunen förväntas de kommande tio åren ha en långsam men stadig invånartillväxt för att år 2030 uppnå knappt 37 000 invånare. Alla kommundelar förväntas öka sin befolkning. Störst förväntas ökningen bli i Danderyd och minst i Enebyberg. Åren efter 2030 förväntas antalet invånare i princip ligga stilla.

Kommunen har en relativt åldrad befolkning där andelen 80 år och äldre förväntas öka från 6,2 till 7,6 procent mellan åren 2020–2030.¹

Bibliotekets uppdrag och själ

Bibliotek betyder *rum för böcker* men en bättre beskrivning vore ett *rum för berättelser*. Det är genom berättelser vi förstår vi oss själva och vår omvärld och genom berättelser vi drar upp konturerna till våra liv och fyller dem med mening. Att samla in, moderera, ordna och förmedla dessa berättelser är bibliotekets viktigaste uppdrag och den grund på vilken all biblioteksverksamhet vilar.

Biblioteket är också en plats för avkoppling och rekreation, för bildning och för att utvecklas som människa. Bildningens starka koppling till människors hälsa är välbelagd och biblioteket utför därmed en insats för folkhälsan i Danderyds kommun.²

Biblioteket är slutligen ett rum för människor. Hit kommer man var i livet man än befinner sig och här uppstår möten över generationsgränserna. Därmed blir biblioteket en social arena med plats för mellanmänskliga möten. Biblioteket blir en trygghet, inte endast för stunden, utan för livet. Något välbekant, en fast punkt i ett föränderligt samhälle.

Biblioteket ska följa bibliotekslagens krav om att vara tillgängligt för alla och vara anpassat till kommuninvånarnas behov. Biblioteket ska även hörsamma lagens krav på att tillhandahålla ett utbud av litteratur, medier och tjänster präglad av allsidighet och kvalitet.

¹ För fördjupad prognos, se *Danderyd befolkningsprognos 2020–2035* (2020)

² Se exempelvis

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ca6067606d8847f7945e922642853caf/utbildning-halsa-faktablad.pdf>

Biblioteken i Danderyd

I Danderyd finns ett folkbibliotek i vardera av kommunens fyra delar: Danderyd, Djursholm, Stocksund och Enebyberg. Sedan år 2020 finns ett fritidsgårdsbibliotek i miniformat på Friberga ungdomsgård. Huvudbibliotek är Danderyds bibliotek i Danderyds centrum.

Biblioteken i Danderyd hade vid oktober år 2020 18 anställda fördelade på 13,4 tjänster på folkbiblioteket samt 2,6 tjänster på skolbibliotek (sammantaget 16,0 tjänster).

Varje kommundelsbibliotek ska ha en platsansvarig och minst en bibliotekarie eller motsvarande med barnkompetens. På huvudbiblioteket återfinns viss specialkompetens med uppdrag att serva hela organisationen.

Vid rekrytering av ny personal ser biblioteket alltid över sitt totala kompetensbehov. Det är kompetensbehovet som ska vara styrande i rekryteringsprocessen.

Hela bibliotekets mediebestånd är tillgängligt för låntagare på samtliga fyra bibliotek via reservationer. Boktransporter mellan de fyra biblioteket sker fem dagar i veckan via kommunens internservice. Biblioteket tar inte ut någon reservationsavgift. Skolbibliotekens bestånd är i regel inte tillgängligt för allmänheten via folkbiblioteken.

Om en bok inte går att köpa kan biblioteket fjärrlåna boken, i första hand från annan kommun i regionen. Vid beslut om fjärrlån gäller samma principer som vid beslut om inköp. För fjärrlån tar biblioteket ut avgift.

Utställningsytor

Samtliga fyra kommundelsbibliotek har ytor avsedda för utställningar. De är i första hand tänkta som arenor för konstnärer och konstföreningar med lokal förankring, men kan även upplåtas till andra kommunala verksamheter.

Kommunikation och sociala medier

Biblioteket använder sin hemsida och sociala medier i syfte att marknadsföra sig och sina verksamheter samt för att kommunicera med användarna. Sociala medier används även för boktipsande.

Merparten av bibliotekets externa kommunikation sker genom eller i samverkan med kommunstyrelsen genom dess kommunikationsenhet. Därifrån erhålls stöd i frågor som trycksaker, pressmeddelanden, tillgång till kommunens centrala kommunikationskanaler, etc.

Under planperiodens första hälft kommer ett utvecklingsprojekt genomföras, med syftet att utreda bibliotekets kommunikationsbehov och -möjligheter. Tydligare principer kring hur, och i vilket syfte, biblioteket ska använda sociala medier är ett förväntat resultat av projektet.

Nytt bibliotek 2021

Sommaren 2021 öppnar ett nytt bibliotek i Danderyds centrum, samtidigt som det gamla stängs ner. Det nya biblioteket kommer utöver moderna och

ändamålsenliga lokaler även bli betydligt större än sin föregångare, med cirka 1000 kvadratmeter publik yta mot tidigare cirka 600 kvadratmeter.

Det nya biblioteket kommer att ligga synligt och centralt i anslutning till ett inomhustorg där även kommunens kontaktcenter och socialkontor kommer finnas. Torget kommer att kunna nyttjas som sammanträdessal för kommunfullmäktige.

Bibliotekens vänner och programverksamhet för vuxna

Danderyds kommun har ett aktivt föreningsliv. För biblioteken har de respektive vänföreningarna en särställning. I nuläget finns vänföreningar för biblioteken i Djursholm, Stocksund och Enebyberg.

Vänföreningarna är fristående från biblioteket men bägge parter driver sin verksamhet i nära samverkan med den andre. Bibliotekens respektive vänföreningar står genom arrangemang av författarbesök, föreläsningar och liknande för en betydande del av bibliotekens programverksamhet för vuxna.

Bibliotekens egen programverksamhet för vuxna ska vara av sådan art att den främjar läsande och litteraturens ställning.³ Detta kan ske på många sätt, exempelvis genom bokcirklar, litteratursalonger, etc.

Skolan och skolbiblioteken

Skollagen (2010:800) (SkolL) fastslår att alla elever i grundskolan, grundsärskolan, specialsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap 36 § SkolL). Tillgång till skolbibliotek ska antingen finnas i skolans egna lokaler eller på rimligt avstånd från skolan. Det är skolans huvudman som ansvarar för elevernas tillgång till skolbibliotek.

Skolor och skolbibliotek i Danderyds kommun

I Danderyd finns tio kommunala grundskolor och en kommunal gymnasieskola. Därutöver finns ett antal friskolor på grund- och gymnasienivå. Av de kommunala skolorna är sex skolbibliotek bemannade av utbildad bibliotekarie och resten av annan skolpersonal. Bland fristående skolor i kommunen varierar tillgången till skolbibliotek.

Samtliga elever i Danderyds kommun ska ha tillgång till skolbibliotek, antingen genom skolans försorg eller genom överenskommelse med annan part. Med *skolbibliotek* avses här utöver lokal, medier och utlåningssystem även personal med relevant kompetens att driva skolbiblioteksverksamhet. Med annan part avses annan biblioteksdrivande organisation än skolan, exempelvis folkbiblioteket. Denna typ av överenskommelse ska alltid regleras i skriftligt avtal mellan parterna.

³ Undantag kan göra vid riktad verksamhet mot prioriterade grupper, se avsnitt om prioriterade grupper nedan.

Skolbibliotekens uppdrag

Skolbiblioteken har tre huvudsakliga mål med sin verksamhet

- Väcka och utveckla elevernas läslust
- Arrangera åldersanpassad undervisning i MIK (medie- och informationskunskap) och källkritik
- Utgöra ett stöd till den allmänna undervisningen

För att målen ska kunna nås är det avgörande att skolbibliotekspersonalen ges förutsättningar att nå dem. Detta innebär att rektor ska säkerställa tillräcklig tid för verksamhetsplanering, medieinköp, etc., samt att skolbiblioteket inkluderas i skolans läsårsplanering.

Folkbiblioteket och skolorna

Folkbiblioteket kan utgöra ett komplement till skolbiblioteken men ska inte utföra verksamhet som faller under skolbibliotekens ansvar. Folkbiblioteket kan dock stödja skolbiblioteken i fall där det är opraktiskt eller svårt för skolbiblioteken att själva tillgodose sina behov. Exempel på sådana situationer kan vara försörjning av mångspråkslitteratur eller vid bidragsansökningar från Kulturrådet, där folkbiblioteket kan ta ett samordningsansvar.

Klassbesök, bokprat och biblioteksskola

Folkbiblioteken tar emot besök från alla grundskoleklasser i kommunen. Ett klassbesök ska alltid föregås av bokning från lärare. Folkbiblioteket kan inte garantera möjlighet att ta emot besök vid den tidpunkt läraren önskar.

Alla klasser i årskurs 2 erbjuds därutöver att komma till biblioteket minst en gång per termin på bokprat. Bokprat erbjuds endast i undantagsfall till andra årskurser.

Alla förskoleklasser i kommunen bjuds till biblioteket för att få ”biblioteksskola”, vilket innebär en lättsam och rolig biblioteksintroduktion. Eleverna uppmanas återkomma efter skoltid med förälder och skaffa lånekort. Syftet med verksamheten är att

- introducera eleverna till folkbiblioteket och därigenom öka fritidsanvändningen av det, och att
- erbjuda eleverna ett bredare litteraturutbud än skolbiblioteket kan tillhandahålla.

Lärarkort

En förutsättning för att komma på klassbesök eller bokprat är att ansvarig lärare har lärarlånekort på biblioteket. Vilka skyldigheter och rättigheter som kommer med lärarkortet regleras i avtal mellan biblioteket och respektive skola.

Stöd vid personalförsörjning

Alla skolbibliotek ska bemannas av personal med kompetens att utföra skolbibliotekets uppdrag. Önskvärt är att skolbibliotekets personal har sin anställning på respektive skola. När så inte är lämpligt kan folkbiblioteket hyra ut bibliotekspersonal till Danderyds kommunala skolor.

Oavsett var skolbibliotekets personal har sin anställning är det skolan med rektor som har hela ansvaret för skolbiblioteksverksamheten. När skola hyr in personal från folkbiblioteket ska detta regleras i avtal mellan skolan och biblioteket.

Vid rekrytering av skolbibliotekspersonal kan folkbiblioteket bidra med stöd, exempelvis genom att hjälpa till att formulera annons eller vara med vid intervjutillfällen. Ansvarig för rekrytering är emellertid alltid aktuell skola.

Barnverksamhet

Bibliotekslagen lyfter fram barn och unga som en prioriterad grupp för folkbibliotek. Sedan 2020 är FN:s deklaration om barnets rättigheter svensk lag – ett faktum som genomsyrar alla beslut som rör barnverksamheten och verksamhetsutveckling i stort. Följande paragrafer är av störst vikt för bibliotekets verksamhet:

§ 2 Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter

Detta innebär att inget barn får utsättas av negativ särbehandling av någon som helst orsak. Här utgör diskrimineringslagen ett komplement.

§ 12 Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

Detta innebär att biblioteket ska ta in barns och ungas åsikter och perspektiv vid all verksamhetsförändring som rör barn.

Folkbibliotekets barnverksamhet har fokus på barn och unga under deras fritid samt på barn i förskola.

Barn på fritiden

Biblioteket har fastställt ett antal fokusområden/mål för verksamheten under planperioden, riktad mot barn och unga på deras fritid.

- Biblioteket ska utgöra barns och ungas tredje rum.
- Biblioteket ska verka för att öka barns och ungas fritidsläsning
- Biblioteket ska vara en plats för barns och ungas eget skapande

Strategier för att nå målen

Biblioteket ska utgöra barns och ungas tredje rum

Med tredje rum avses fysisk plats utöver skolan och hemmet där barnet upplever sig välkommen, trygg och i kontroll - med eller utan sina vuxna.

Målet ska nås genom biblioteksrum specifikt anpassade till respektive åldersgrupp. Detta innefattar mysiga barnavdelningar med gott om utrymmen för läsning ensam eller tillsammans med vuxen. Det innebär även tillgång till studieplatser i anslutning till bibliotekens ungdomsavdelningar.

Papper och penna för ritande och skrivande ska alltid finnas tillgängligt på biblioteken, liksom lämpliga brädspel. Lyxigare pyssel tas fram under riktade insatser vid skollov.

Rummens fortsatta utformning och karaktär ska utvecklas i samråd med barn och unga själva.

Biblioteket ska verka för barns och ungas fritidsläsning

Medieutbudet för barn ska vara uppdaterat, fräscht och kännas lyxigt. Populära titlar köps in i flera exemplar.

Aktivt lästipsande ska ske i bibliotekslokalerna och på relevanta platser online. Tipsande kan ske via personal men också via exempelvis tryckta topplistor samt sätt för barn att tipsa varandra.

Biblioteket ska vidare arrangera programverksamhet i syfte att väcka barns läslust.

Biblioteket ska vara en plats för barns och ungas eget skapande

Målet ska nås genom programverksamhet med skapande som tema – i första hand under skollov. God planering säkerställer att konkurrerande programverksamhet inte sker samtidigt på kommunens olika bibliotek eller via andra kommunala verksamheter.

Förskolan

I Danderyds kommun finns sammantaget 36 förskolor, varav tio i Danderyd, tio i Djursholm, nio i Stocksund och sju i Enebyberg.

Följande punkter ligger till grund för bibliotekets verksamhet mot förskolan:

- Biblioteket ska avsätta tid och personal specifikt för förskolebesök.
- Biblioteket ska köpa in och förmedla barnlitteratur, baserat på förskolornas behov och önskemål.
- Biblioteket ska arrangera programverksamhet för förskolor, baserad på deras behov och önskemål.
- Biblioteket ska ta fram och genomföra en kommunikationsplan gentemot förskolorna.

Förskolor krävs heller aldrig på ersättning för försenat eller förkommet material.

Nätverk för förskola och bibliotek

Förskolornas specifika behov och önskemål av biblioteket förblir inte statiska år till år. För att säkerställa att biblioteket gör rätt saker för förskolan är kontinuerlig dialog mellan bibliotek och förskola nödvändig.

Förskola och bibliotek ska därför ställa relevant personal till förfogande för nätverk där förskolans behov och bibliotekets möjligheter att uppfylla dem avhandlas. Nätverket har mandat att ta beslut som inte påverkar övrig verksamhet. Beslut av mer omfattande karaktär tas i samråd med respektive verksamhets chef.

Bibliotekets barnbibliotekarier ska inom rimliga gränser vara insatta i förskolans läroplan och pedagogiska modeller. Kunskap om dessa ska förmedlas via nätverket.

Öppna förskolan

Det finns i dagsläget en öppen förskola i kommunen.

Biblioteket strävar efter ett gott samarbete med öppna förskolan som ska utvecklas i samråd mellan representanter från bägge verksamheter.

Värdet av språkutvecklande insatser från ung ålder är välbelagt och här kan bibliotek i samverkan med öppen förskola spela en avgörande roll.

Biblioteket ser öppna förskolan som en viktig samarbetspart i att introducera spädbarn och nya föräldrar till biblioteket och dess tjänster.

BVC och Språktåget

Biblioteket samarbetar med barnavårdscentraler i syfte att främja små barns språkutveckling. Sedan 2020 använder biblioteket ”Språktåget” – ett arbetsmaterial framtaget av regionbibliotek Stockholm i samverkan med logopedier och barnhälsovårdsutvecklare i Stockholmsregionen.⁴

Prioriterade grupper

Alla är välkomna att besöka biblioteket och att använda bibliotekets tjänster. Bibliotekslagen lyfter emellertid fram följande grupper som särskilt prioriterade: Personer med funktionsnedsättning (5 §); personer med annat modersmål än svenska samt personer tillhörande de nationella minoriteterna (6 §).⁵ Därtill lyfter Danderyds kommun äldre som en särskilt prioriterad grupp.

Biblioteket har tagit fram fyra mål för verksamheten mot de prioriterade grupperna under planperioden.

- Biblioteket ska arbeta aktivt med uppsökande arbete gentemot de prioriterade grupperna.
- Kommunens invånare ska ha tillgång till medier och aktiviteter på sitt modersmål via biblioteket.
- De prioriterade grupperna ska känna sig inkluderade i biblioteksrummet.
- De prioriterade grupperna och deras anhöriga ska känna till biblioteks utbud och tjänster.

Strategier för att nå målen

Biblioteket ska arbeta aktivt med uppsökande arbete gentemot de prioriterade grupperna

Målet ska nås genom att biblioteket genomför en kartläggning av äldreboenden, seniorboenden, LSS-boenden och dagliga verksamheter i kommunen. Man ska även fortsätta och utveckla sin Boken kommer-verksamhet samt arrangera digital programverksamhet och programverksamhet på annan plats än biblioteket. Genom att samverka med

⁴ Se mer på <http://regionbiblioteket.se/spraktaget>

⁵ Bibliotekslagen lyfter även barn och unga som prioriterad grupp, men verksamheten för dem beskrivs i separat avsnitt ovan.

andra kommunala verksamheter och fristående organisationer ska biblioteket mer effektivt nå de prioriterade målgrupperna.

Kommunens invånare ska ha tillgång till medier och aktiviteter på sitt modersmål via biblioteket

Målet ska nås genom att biblioteket håller sig uppdaterat om vilka språk som talas i kommunen samt genom att bedriva programverksamhet och aktiviteter på andra språk än svenska. Biblioteket ska också kunna erbjuda medier på relevanta språk genom egna inköp och inlånade depositioner. Man uppmärksammar de nationella minoriteterna bland annat genom att aktivt lyfta och skylta med relevanta medier i biblioteksrummen.

De prioriterade grupperna ska vara inkluderade i biblioteksrummet

Målet ska nås genom att bibliotekspersonalen aktivt och fortlöpande arbetar med att anpassa sitt bemötande så att alla besökare ska känna sig sedda och trygga i biblioteksrummet. Det ska märkas i bibliotekslokalerna, exempelvis genom tillgänglighetsanpassning och mediers placering, att de prioriterade grupperna är prioriterade.

De prioriterade grupperna och deras anhöriga ska känna till biblioteks utbud och tjänster

Målet ska nås genom att biblioteket använder sig av uppdaterat, lättläst och tydligt informationsmaterial på hemsida och i tryck, samt arbetar aktivt och planerligt med marknadsföring av tjänster som riktar sig till målgrupperna. Detta ska ske i samverkan med förvaltningens kommunikationsavdelning.

Anpassade medier

Biblioteken i Danderyd ska ha ett brett utbud av olika medier så att alla bibliotekets användare kan tillgodogöra sig litteratur och samhällsinformation på sina egna villkor.

På alla kommunens bibliotek ska det finnas tillgång till talböcker, lättlästa medier och storstilsböcker. Det ska också finnas personal på varje bibliotek som kan registrera användare för att få ett Legimuskonto.⁶

På varje bibliotek ska det finnas en äppelhylla, där biblioteket samlar medier och inspirations- och informationsmaterial för och om barn och ungdomar med funktionsnedsättningar. Äppelhyllorna på kommunens bibliotek är ett prioriterat utvecklingsområde under planperioden.

Biblioteket och samhällets digitalisering

Vårt samhälle genomgår för närvarande en transformation där olika typer av tjänster, samhällsservice, nöjen och kommunikationsverktyg digitaliseras, uppstår och går under. Omvandlingen är djupgående; dess utfall kommer avgöra hur vi lever våra liv och hur vi organiserar oss som samhälle.

⁶⁶ Legimus är en tjänst som ger tillgång till talböcker som är skapad för människor med läsnedsättningar, läs mer på - <https://www.legimus.se>

Digitaliseringen påverkar biblioteket från två håll. För det första skapar den nya behov och förväntningar hos allmänheten och framtvingar därigenom nya arbetssätt och tjänster. Ett bibliotek som vara vill vara relevant för sin samtid måste vara lika digitalt som sin samtid.

Från andra hållet skapar samhällsomvandlingen ett digitalt utanförskap, där den som inte vill eller förmår bejaka digitaliseringen finner sig alltmer avskuren från samhällets mittfåra. En av bibliotekets viktigaste uppgifter kommande år är att utgöra en motvikt till denna trend – att bli en plats och en kraft för digitalt innanförskap.

I bibliotekslagen fastslås att folkbiblioteket ska verka för att *öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (7 §)*. I regeringens digitaliseringsstrategi från 2018 beskrivs visionen att *Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter*.

Mot denna bakgrund har biblioteket tagit fram två övergripande mål för planperioden.

- All personals digitala kompetens ska motsvara samtidens krav.
- Biblioteket ska möjliggöra medborgarnas digitala delaktighet i samhället. Fokus ska ligga på de grupper biblioteket identifierat som extra utsatta, för närvarande äldre och nyanlända.

Strategier för att nå målen

All personals digitala kompetens ska motsvara samtidens krav

Målet ska nås genom inventering av personalgruppens individuella kompetensnivåer samt framtagande av obligatorisk baskompetensnivå. Att basnivån uppnås säkerställs genom utbildningsinsatser. Nyrekryterad personal ska nå upp till baskraven, alternativt genomgå relevant utbildningsinsats.

Biblioteket ska möjliggöra medborgarnas digitala delaktighet i samhället

Målet ska nås genom att användarnas behov undersöks. Särskilt fokus ska ligga på grupper biblioteket har skäl att tro är extra utsatta. Insatserna ska vara anpassade till respektive grupp, och kan därför komma att skilja sig åt.

IT-service och utrustning

En förutsättning för ovanstående mål och strategier är att bibliotekens IT-utrustning är väl fungerande och ändamålsenlig. Ledstjärna ska vara personalens och användarnas behov utifrån uppdraget.

Biblioteket utvärderar löpande vilka IT-relaterade tjänster som ger mest användarnytta vägt mot ekonomisk kostnad.

Digitala medier

Danderyds bibliotek bejakar nya medieformat och distributionssätt. Detta innebär att biblioteket kortsiktigt är villigt att prova många typer av digitala medier och långsiktigt siktar på att behålla dem som ger mest värde för medborgarna relativt kostnad.

E-medier⁷

För närvarande är det e-böcker och e-ljudböcker som är bibliotekets mest använda och efterfrågade digitala medier. Den modell för e-utlån som i dag finns tillgänglig på marknaden fungerar i korthet så att biblioteket ”prenumererar” på ett stort utbud som görs tillgängligt för låntagarna via app eller bibliotekets hemsida. Biblioteket betalar leverantören per ”lån” men har själv inget ägandeskap över beståndet och i regel liten möjlighet att påverka dess utformning.

Sammantaget gör detta tjänsten kostsam för biblioteket vid hög användning, samtidigt som inget bestånd för eftervärlden byggs upp. En överslagsräkning ger vid handen att om alla fysiska lån konverterades till digitala, skulle Danderyds bibliotek behöva mångdubbla sin mediebudget bara för att klara av lånekostnaderna.

Om e-medier på allvar ska kunna bli jämbördiga med tryckta medier för biblioteks räkning, måste marknaden ta fram andra modeller än den som beskrivits.

E-medier lånas endast ut till allmänheten. För skolor och andra institutioner är e-bokslån ej tillåtna.

Databaser

Biblioteket ska endast tillhandahålla databaser som

1. innehåller information som annars ej är enkelt tillgänglig och gratis på internet, samt
2. det för vilka finns uttalad efterfrågan av bibliotekets användare.

Övriga utvecklingsområden

Libris

Under 2021 planerar biblioteket att inkorporera sin katalog i den nationella bibliotekskatalogen Libris. Detta kräver tillgång till katalogiseringskompetens. Under 2021 kommer katalogisering köpas in av extern aktör. Från och med 2022 kommer den att skötas internt.

Meröppet

Meröppet är en tjänst som möjliggör för besökare över 18 år att besöka biblioteket även utanför ordinarie öppettider.

Biblioteket i Stocksund har meröppet sedan ett antal år. Från och med januari 2021 erbjuder även Djursholms bibliotek tillgång till meröppet. Målet för planperioden är att Enebybergs bibliotek också ska bli meröppet-bibliotek.

Huvudbiblioteket i Danderyds centrum är på grund av sin placering i galleria inte aktuellt för meröppet.

⁷ Gränsen mellan e-medier och databaser är flytande. En tumregel är att till e-medier räknas digitala medier (text, ljud, bild) med fysisk förlaga. Övriga organiserade informationssamlingar räknas som databaser.

Genomförande och uppföljning

De mål som sätts i biblioteksplanen ska konkretiseras genom specifika åtgärder i årliga verksamhetsplaner. Åtgärderna följs sedan upp löpande under året i kvartals- och årsrapporter.

Rättskällor och litteratur

Bibliotekslagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Skollagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Demokratis skattkammare

<https://www.regeringen.se/4adaca/contentassets/1c1e0dfc334a413bbdb6e2e2a955dae5/demokratis-skattkammare---forslag-till-en-nationell-biblioteksstrategi>

UNESCOS Folk- och skolbiblioteksmanifest

<http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Unescos-folkbiblioteks-och-skolbiblioteksmanifest.pdf>

FN:s konvention för barnets rättigheter

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>

Regerings digitaliseringsstrategi

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/digitaliseringsstrategin/>

Stockholms regionala biblioteksplan

<http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2019/12/Regional-biblioteksplan-2020-2023-Region-Stockholm.pdf>